

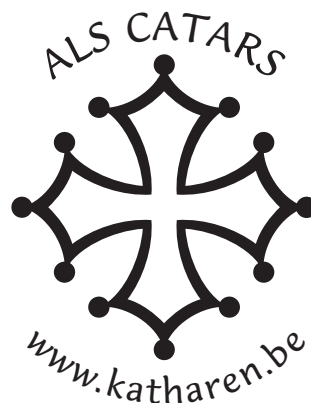
De Ridders van Albedun

(Le Bézu)

1064-1594

Willy Vanderzeypen

Yves Van Buyten

Deze site in een uithoek van katharenland ligt ons nauw aan het hart, ook al blijft van de eens zo machtige burcht alleen maar een ruïne over. In de loop der jaren hebben we over Le Bézu gecorrespondeerd met andere gepassioneerden uit de Lage Landen en zijn zelf op onderzoek uitgegaan. Meerdere bezoeken aan de site en degelijke artikels van Jean-Loup Abbé en Blandine Sire in het *Bulletin de la Société d'Etudes Scientifiques de l'Aude* hebben ons op het goede spoor gezet in onze zoektocht naar de werkelijke geschiedenis.

Aan de hand van de historische akten en inquisitieverslagen proberen we in deze studie uit te zoeken hoe het zit met het verleden van deze site, met extra aandacht voor de kathaarse periode van ongeveer 1150 tot 1250. Een andere vraag is of het leen ooit bezit geweest is van de tempeliers zoals de plaatselijke legende dat beweert.

DE RIDDERS VAN ALBEDUN (LE BEZU) 1064-1594

---

1. De naamvoering van de site en de bronnen

Voor de historicus is deze site een taaie kluit. Het begint al met de naamvoering. In de akten en inquisitieverslagen komen chronologisch volgende meest gebruikte namen voor :

Albedun > Albedune > Albezunum > Albezus > Bézu.

Ook de Occitaanse en Franse geschiedschrijvers gebruiken deze namen door elkaar.

Een zestigtal akten laat ons toe om de geschiedenis van Albedun-Bézu te reconstrueren in de periode van 1064 tot 1594. Een probleem daarbij is dat de documenten erg verspreid zijn in fondsen te Barcelona, Parijs, Toulouse, Narbonne, Foix en Carcassonne. Weinig daarvan zijn gekend of gepubliceerd.

We kunnen het corpus van de gekende akten indelen in twee elkaar overlappende perioden: de periode van de autochtone Occitaanse heren van 1064 tot 1279 en de periode van 1231 tot 1594 waarin Albedun-Bézu bezit was van de Franse familie de Voisins.

In de akten is de naam van de site dikwijls slecht overgeschreven of vertaald. We vonden volgende varianten: Albezou, Albejes, Albidune, Albeduno, Albesu, Albesutio, Albezimo, Albodenco. Dat heeft natuurlijk aanleiding gegeven tot fouten bij vertalingen en tijdens interpretaties in vroeger historisch onderzoek. Om verwarring te vermijden gebruiken wij in deze studie steeds de naam Albedun-Bézu om dit feodale leen te duiden dat in een zuidelijke uithoek van de Razès lag.

Over de oorsprong van de naam Albedun bestaan heel wat meningen. Volgens ons is de uitleg eenvoudig: *alba* betekent 'wit' in het latijn en *dunum* is een keltisch woord dat 'hoogte' betekent. Deze samentrekking doet een keltische en romeinse bezetting veronderstellen. En inderdaad, archeologische vondsten van gallisch en romeins aardewerk lijken dat te bevestigen.

Vermoedelijk is de site omwille van zijn strategisch belang in de vroege middeleeuwen (400-1000) en afhankelijk van de politieke situatie bezet geweest door Wisigoten, Franken, moslims en Aragonezen.

2. Situering en omgeving tijdens de middeleeuwen

In de feodale periode was het militair-bestuurlijke centrum van het leen een kasteel op enkele kilometers ten oosten van het huidige dorp Saint-Just, ongeveer halweg op de OW-lijn tussen Peyrepertuse en Puivert. Het was gelegen op een bergkam van kalk met een zachte helling aan de zuidkant en een bijna loodrechte aan de noordkant. Op het hoogste punt (832m) stond de donjon van het kasteel.

De naam van het nabije dorp Saint-Just mag niet verward worden met Saint-Just-de-Bélangard tussen Limoux en Mirepoix, en ook niet met Saintes-Justes in de Roussillon (Vallespir) waar de tempeliers met zekerheid bezittingen hadden.

Vermoedelijk was er te Albedun-Bézu een permanent bewoond middeleeuws kasteel vanaf de periode 1030-1060, een tijd waarin overal in Europa feodale burchten verschenen, zoals we dat ook met zekerheid van het naburige Arques weten. Albedun-Bézu beschermde de Razès en de vallei van de Aude tegen de invallen van de moslims uit Spanje en later tegen de Aragonezen en was gedurende een lange periode nog steeds van groot strategisch belang.

Tijdens de 11de, 12de en 13de eeuw leefde met zekerheid een kleine gemeenschap aan de voet van het kasteel van Albedun, zonder dat we daarbij kunnen spreken over een *incastallamento* van het geheel tenzij men tijdens opgravingen een gemeenschappelijke verdedigingsmuur zal ontdekken. Pas dan kan men spreken van een *castrum*. De observaties tijdens ons laatste bezoek (januari 2006) lijken dat met grote zekerheid te bevestigen (zie addendum).

In de omgeving van het kasteel bevonden zich ook meerdere boerderijen. Dat verrast de moderne bezoeker misschien, die kijkt naar een ruw, droog en steenachtig landschap met een mediterrane begroeiing en een vrij onvruchtbare bodem. Tijdens de 12de en 13de eeuw zag het landschap er echter anders uit. Het klimaat was vochtiger en er viel meer regen. De heuvels waren bedekt met bossen en de vruchtbare aardelaag was dikker. Dat werd nog bevorderd door de aanleg van terrassen. Er was meer wild en hout voorradig in de bossen, er groeide meer gras voor veeteelt en grote stukken land waren geschikt voor graanteelt. Wijngaarden en olijfbomen zorgden voor werk en inkomsten. Het leen was gemakkelijk in staat om zijn heer en familie van voedsel en een goed inkomen te voorzien. De houtvesterij in de immense wouden was zeer lucratief en spijsde de kas.

De redenen voor die landschapsverandering zijn gekend: de menselijke ontbossing, de flora-vernietigende invloed van eeuwenlange schapenteelt en het gebrek aan onderhoud door een minder dichte bevolking vanaf de 14de eeuw. De vruchtbare aarde spoelde weg en dat verschralende proces werd nog versneld door een steeds droger wordend klimaat.

Alhoewel verwijderd van de grotere handelswegen was Albedun-Bézu toch een knooppunt van secundaire wegen, waaronder een romeinse weg die door de zuidelijk gelegen vallei liep en het achterland via de vallei van Agly verbond met de kustzone. De spectaculaire weg door de Gorges van Saint-Pierre-de-Lys bestond in de middeleeuwen nog niet.

Veel verkeer was er niet door het ontbreken van grote middeleeuwse centra binnen een commerciële afstand. Toch waren de markten van Quillan en Esperaza vrij gemakkelijk be-

reikbaar. Dat het rustig moet geweest zijn, wordt bevestigd door het feit dat de kathaarse leider Guilhabert de Castres tijdens zijn clandestien nomadenleven het kasteel van Albedun-Bézu gebruikte als een centrale rustplaats. Hij deed dat vooral na 1229 toen het te gevaarlijk voor hem werd in de Lauragais. Hij was kettervijand n°1 en gebruikte zoveel mogelijk minder drukke wegen om uit de klauwen van de Inquisitie te blijven.

3. De Occitaanse heren van Albedun-Bézu

Opvallend is dat de heren van Albedun-Bézu reeds in 1067 actief aanwezig waren in het politieke leven van de Razès, waarbij zij een feodale eed aflegden bij de graven van Barcelona. Later werden ze vazallen van de burggraven van Carcassonne.

Wie een stamboom van de autochtone heren wil opstellen, zal het moeilijk hebben omdat men van vader op oudste zoon dikwijls dezelfde voornaam gebruikte zonder enige verdere specificatie. Bij de heren van Albedun-Bézu waren dat vooral de voornamen Bernard Sermon (Sesmon, Sirmon, Cismon), in iets mindere mate Pierre (Peire, Peyronus, Petrus) en Guillaume. Het zijn klassieke katholieke namen. De bijvoeging Sermon is uiterst ongewoon.

De vrouwelijke voornamen zijn zelden in de akten vermeld: Hermesenda, Marquèze (Marquise), Comdors, Grossa, Mabilia, Miracla. De laatste voornaam werd veel gebruikt bij kathaarse gelovigen.

De familie bestond uit twee hoofdtakken: de lijn van de Bernard Sermon's die in Albedun-Bézu zelf woonden en de lijn van de Pierre's en Guillaume's die hoger in de bergen te Niort verbleven. Beiden waren coseigneurs van het leen.

De uit de documenten eerst gekende heer is Sesmon Petrus wiens naam verschijnt als getuige in een akte van de graaf van Carcassonne van 1064. In 1067 kocht de graaf van Barcelona tijdelijk de rechten op van de Razès en Bernard Sesmon van Albedun zwoer hem trouw. In latere akten van Carcassonne komt de naam van de heer van Albedun-Bézu regelmatig voor als getuige op een primaire plaats en tevens als enige heer van de Razès, wat wijst op zijn politieke belangrijkheid.

De familie moet rijk geweest zijn, niet alleen door de inkomsten van hun leen maar ook door rechten en tienden van andere plaatsen en door handel en geldspeculatie. Ze leenden zelf nooit iets en beschikten over grote geldreserves.

In 1147 leende Bernard Sermon een grote som geld aan de burggraaf van Carcassonne die deze waarschijnlijk nodig had om zijn kruistocht naar Palestina te financieren. De burggraaf gaf Bernard Sermon een villa te Campagne als onderpand. Hij had echter geen zin om het geld terug te betalen en bevrijdde zich van zijn schuld door de villa aan de orde van de tempeliers af te staan, die in ruil de schuld met Bernard Sermon vereffende. Zo ontstond er voor het eerst een relatie tussen de familie en de tempeliers te Campagne. Ze waren afhankelijk van de hoofdcommanderij te Douzens en niet van Mas Deu.

In 1151 besliste de oude heer van Albedun-Bézu plaats te ruimen voor zijn zoon. Hij gaf zijn lichaam en geest aan de tempeliers van Douzens, samen met een som geld. Hij werd *donaat*

waarbij hij het recht verwierf om op het kerkhof van de tempeliers te worden begraven, één van de beste vertrekplaatsen naar het paradijs. Hij werd echter tot broeder benoemd en mocht een goed te Esperaza beheren waarvan hij de inkomsten tot aan zijn dood verwierf. Het is uiterst zeldzaam dat een *donaat* zoveel materiële voordelen van de tempel kreeg. En zo zien we dus een ex-heer van Albedun tempelierbroeder worden.

3. De kathaarse periode van de Occitaanse heren

Vanaf 1152 kwamen de heren van Albedun-Bézu steeds meer in contact met het katarisme onder invloed van hun kettersgezinde familietak te Niort. De kathaarse beweging begon zich rond die tijd te organiseren en won steeds meer aanhangers, ook in de Razès dat later zelfs een apart kathaars bisdom zou worden. De heren van Albedun probeerden kwaadsprekerij te vermijden door vele schenkingen te doen aan de cisterciënzers van de abdij van Fontfroide in de periode van 1160 tot 1198. De motivatie daartoe kan natuurlijk ook oprechte katholieke vroomheid geweest zijn, gestimuleerd door de kruistochtgedachte van die tijd. Eén ding is zeker: de heren probeerden door de schenkingen aan de abdij van Fontfroide met hun machtige buur goede vriendjes te blijven.

De schenkingen zouden stilvallen van 1199 tot 1243, een direct gevolg van de kathaarse gezindheid van de heren van Albedun-Bézu, het tijdelijk verlies van hun bezittingen door Franse confiscatie in 1225 en de mislukte poging van de graaf van Toulouse in 1242 om de Fransen te verdrijven.

Na de inname van Termes in 1210 rukte de leider van de kruisvaarders, Simon de Montfort, naar Albedun-Bézu (Albejes) op waarvan de heer *faidit* was verklaard, een uit zijn feodale rechten gezette Occitaanse heer. Maar Montfort vond de versterking verlaten. De verovering van het onneembaar geachte Termes was zonder twijfel een zware psychologische klap voor de Occitaanse weerstand. De heer van Albedun-Bézu wilde geen risico's nemen en besefte dat zijn vesting waterbevoorradingproblemen zou krijgen bij een lange belegering. Zo werd Montfort zonder veel strijd meester van de Razès en van Albedun-Bézu.

Tijdens de wintercampagne van 1211 in de Lauragais, terwijl Montfort het *castrum* van la Pomarède belegerde, werd hem gemeld dat Bernard Sermon zijn gezag verwierp. Hij marcheerde onmiddellijk naar het zuiden, maar de heer van Albedun-Bézu kwam hem tegemoet en onderwierp zich. Hij bleef *faidit* verklaard maar mocht desondanks te Albedun-Bezu blijven wonen. Blijkbaar had Simon de Monfort manschappen te weinig om een Frans garnizoen achter te laten.

De eerste koninklijke confiscatie van Albedun-Bézu in 1225 was slechts tijdelijk. In 1229 kregen de heren hun leen terug samen met enkele bezittingen te Esperaza. Maar enkele jaren later kwamen de tempeliers terug naar Esperaza dat ze hadden verlaten uit angst voor repressailles na de tijdelijke herovering van de streek door Toulouse.

Albedun en de tempelorde kwamen daardoor in conflict met elkaar. Tegelijkertijd met de poging van Trencavel om in 1242 Carcassonne te heroveren, probeerde Bernard Sermon de tempeliers uit Esperaza te verdrijven met de hulp van 12 ridders en 200 soldaten, voor die tijd een stevig legertje. De tempeliers spanden na het mislukken van Trencavel's opstand een proces in tegen Albedun en wonnen dat.

De kathaarse betrokkenheid van de heren van Albedun-Bézu is vooral gekend uit de inquisitie-verslagen en enkele kronieken zoals *La Chanson de la Croisade Albigeoise* van Guillaume de Tudèle en *Histoire Albigeoise* van Pierre des Vaux-de-Cernay.

Vanaf 1229 toont Bernard Sermon de Oude openlijk zijn kathaarse voorkeur. Hij verbergt dat jaar Guilhabert de Castres, die er echter niet permanent verbleef. Het verslag van zijn verre reizen bevestigt dat. In 1232 werd het allemaal te gevaarlijk voor de kathaarse bisschop. Hij ging eerst enkele maanden naar Usson en werd daarna definitief naar het veilige Montségur overgebracht.

Enkele jaren later vond een andere parfait, Guillaume-Bernard Hunaud, een veilig onderkomen te Albedun-Bézu. Ook hij verliet de site omwille van veiligheidsredenen maar werd toch gearresteerd en te Toulouse verbrand.

In 1234, 1237 en 1244 bezocht Bernard Sermon de Oude de parfaits van Montségur om te luisteren naar de predikingen (fonds Doat 22). Hij trouwde met Grossa en hun dochter Miracla werd een parfaite, wiens spoor verdwijnt in 1240 zonder dat we weten waarom. Hun zoon Bernard Sermon de Jonge engageerde zich voluit in de guerilla tegen de Franse bezetters.

Ondertussen had koning Lodewijk IX het leen van Albedun-Bézu in 1231 aan de Fransman Pierre de Voisins geschonken. Toch mochten Bernard Sermon en zijn familie er nog steeds verblijven, waarschijnlijk omdat de Voisins zich geen conflict daarover kon permitteren met Niort, Foix en Aragon.

In 1243 spande de oom van Bernard Sirmon, Bernard Othon van Niort, tevergeefs een tegenproces aan tegen de tempeliers van Douzens. Inzet waren opnieuw de bezittingen te Esperaza en Campagne.

In 1244 maakte Guillaume van Albedun-Bézu te Niort een testament op waarin hij niet spreekt over opvolgers, ook al is de betreffende akte slechts een samenvatting van het origineel. De begunstigde was niet langer Fontfroide, dat zich intensief met de kruistochten had bemoeid, maar plaatselijke religieuze instellingen, waaronder echter niet de tempeliers.

Bernard Sermon de Jonge is de laatste mannelijke vertegenwoordiger van de autochtone feodale lijn van Albedun-Bézu. Hij stond sterk onder de invloed van zijn oom Guillaume de Niort en sloot zich aan bij een groepje opstandige ridders in de Fenouillèdes, een streek onder controle van Jacques van Aragon.

Tijdens de afwezigheid van hun vroegere bondgenoot Olivier de Termes, die samen met de koning naar het Heilig Land was gaan vechten, plunderden deze *faidits* de bezittingen van Olivier's neef Gérard de Canet. Bij zijn terugkomst in 1254 eiste Olivier vergelding, maar opnieuw werd de familie van Albedun-Bézu met rust gelaten. Er kwam geen proces en alleen hun laatste bezittingen werden definitief aangeslagen.

Bernard-Sermon nam deel aan het inquisitieproces van Bertrand de Sauto, Pons Aerta en Bernard d'Alion te Perpignan maar werd zelf niet aangeklaagd. Alleen Bernard de Sauto en Bernard d'Alion werden verbrand. Misschien had Bernard Sermon dit te danken aan de

welwillendheid van de koning van Aragon, die geneigd was de vroegere leenheren hun leen terug te geven tegen een financiële vergoeding.

In maart 1261 probeerde Mabilia, dochter van Bernard Sermon en Comdors, een deel van de bruidsschat van haar moeder terug te krijgen en men gaf haar een vierde daarvan terug.

Vanaf 1244 verdwijnt de uit hun rechten gezette familie uit de akten als getuigen. Haar leden nemen niet langer deel aan het politieke leven van de Razès. Ze slagen er echter in om voldoende grond te recupereren om te overleven. Enkele zonen zoeken hun fortuin elders in Frankrijk, zoals een zekere Guillaume de Bézu die we in 1292 in Normandië terugvinden.

Na 1250 zijn al hun vroegere bezittingen toegewezen aan de familie de Voisins en de bezittingen te Campagne en Esperaza aan de tempeliers.

Wat bleef er nog over van de vroegere rijkdom van het leen voor de nieuwe eigenaars? *“Albezunum cum sua foresti, Bugaragium, Querium de Malet”* en nog enkele rechten. Relatief weinig dus, maar net voordien, in 1242-43, hadden de heren van Albedun via dat testament van Guillaume van Niort al hun rechten afgestaan aan het klooster van Joucou en Notre-Dame van Quillan omdat ze begrepen wat er ging gebeuren.

4. De Franse heren van Albedun-Bézu

Wat de tweede Voisins-periode van Albedun-Bézu betreft, tasten we veel meer in het duister want we dienen over te schakelen van publieke naar privéarchieven.

Volgens pastoor de Monts zou het kasteel bezit van de tempeliers zijn geweest tussen 1292 en 1307, maar hij vermeldt zijn bronnen niet. We komen daar nog op terug.

In 1307 schreef koning Filips de Schone een brief aan zijn seneschalk van Carcassonne waarin hij een klacht rapporteert over zijn vazal Othon d'Aure die te Albedun-Bézu vals geld zou munten en zijn rechten zou misbruiken. De klachten van valsmunterij herhalen zich in 1344 en handelen tevens over een moord.

Latere akten handelen over de wettelijke eigenaars: Pierre IV de Voisins (1353), Jeanne de Voisins (1371), Jacques de Malfranc (1446), Jean Marquefave (1453) en daarna door een huwelijk het huis van Hautpoul, in de persoon van Jean de Joyeuse, burggraaf van Couiza, die de enige vrouwelijke erfgename huwde. Geen van deze eigenaars woonde te Albedun zelf.

Volgens pastoor de Monts zou het kasteel ingenomen zijn door de protestanten tijdens de godsdienstoorlogen van de 16de eeuw. De protestanten zouden het hebben afgebroken, alhoewel geen enkel document dit bevestigt. In 1594 wordt wel in een rapport van de abdijs van Alet vermeld dat er *“in de plaats van Bezu een geruïneerd oud kasteel op de top van een rots staat en een kerk die afgebroken is.”*

Na de grensverschuiving van Frankrijk naar het zuiden had Albedun-Bézu geen enkele militaire waarde meer en werd door iedereen definitief aan de winden en legenden overgelaten.

5. De legende van de tempeliers te Albedun-Bézu

We hebben nog één vraag te beantwoorden. Was Albedun-Bézu tussen 1292 en 1307 werkelijk bezit van de tempeliers? Abbé Mazières, de bron van deze bewering, baseert zich in zijn korte verhandeling uitsluitend op een plaatselijke legende zoals hij er nog enkele andere rapporteert. Meer pretendeert hij niet. De studie van tempelierslegenden in gans Europa heeft aangetoond dat de mondelinge overlevering erg onbetrouwbaar is.

De zogezegde schenking van de familie de Voisins - de bezitters van Albedun-Bézu in 1292 - past niet in de geest van die tijd omdat de Noord-Fransen de Occitaanse tempeliers steeds wantrouwden. Bovendien merken we dat de seneschalk van de Voisins rond 1280 systematisch een aantal plaatselijke hospitaalriddersbezittingen uitkocht, een volledig tegenovergestelde tendens. In 1292 had de tempelorde ook een slechte reputatie en kreeg bijna geen schenkingen meer. Integendeel, vele oude schenkingen werden voor de rechtbank aangevochten door de familie van de overleden schenker. Hoogstwaarschijnlijk had de tempelorde de schenking ook geweigerd. Ze hadden op dat ogenblik een groot tekort aan rekruten om nieuwe commanderijen te bemannen, Albedun-Bézu had geen enkele militaire waarde meer tegen de moslims en de tempeliers waren uitsluitend nog geïnteresseerd in economisch interessante sites. Het door oorlogen en confiscaties geruïneerde Albedun-Bézu beantwoordde niet aan deze normen.

Maar het belangrijkste bewijs blijft de volledige afwezigheid in de documenten van een schenking, zowel aan de zijde van de tempeliers die nochtans alles keurig bijhielden, als aan de zijde van de familie de Voisins.

Na twee eigen studies sluiten we ons dus aan bij de mening van wetenschappelijke tempelierskenners zoals Simon Jean die de tempeliers van de streek tien jaar lang heeft bestudeerd. Hij legt ook uit dat de naam van de nabijgelegen boerderij *Tipliés* geen samentrekking is van 'tempeliers' maar een veel voorkomende naam in de streek die men dikwijls kan terugvinden op oude grafstenen. Romantische auteurs beroepen er zich nochtans dikwijls op. Tijdens zijn lange zoektocht heeft Simon Jean net zoals wij geen enkel document kunnen vinden dat zou aangeven dat Albedun-Bézu ooit bezit zou geweest zijn van de tempel. Ook Raimonde Reznikov komt na een grondige studie tot dezelfde conclusie.

Onze eigen studie brengt wel een nieuw element in verband met dit probleem onder de aandacht: de legende van de tempeliers is niet geheel ongegrond want er waren wel degelijk meerdere contacten tussen de autochtone familie van het leen en de tempeliers van Douzens (en dus niet Mas Deu), ook al waren deze soms vijandig van aard. Maar het ging steeds over bezittingen te Campagne en te Esperaza in de vallei van de Aude, en nooit over het kasteel en het leen van Albedun-Bézu zelf.

De oude heer van Albedun-Bézu die zich in 1151 - toch wel 140 jaar voor de periode van de legende - als donaat aan de tempelorde gaf en onverwacht zelfs broeder werd, zal zonder twijfel regelmatig zijn familie te Albedun-Bézu hebben bezocht. En dan zag men dus tempeliers rondlopen in het kasteel. Meer heeft de volkse fantasie niet nodig. Dit lijkt ons de historische bron van de legende te zijn.

*Willy Vanderzeypen & Yves Van Buyten
januari 2006*

ADDENDUM: observatiebezoek 11 januari 2006

Tijdens de winter kan men met het blote oog meer waarnemen. De vegetatie is minder dicht dan tijdens de andere drie seizoenen. De attente bezoeker van de site ontdekt tijdens zijn wandeling naar Albedun-Bezu volgende zones:

1. de toegangsweg
2. de kapelzone
3. de voorburgzone
4. de droge gracht
5. het castrum-dorp
6. de burcht met donjon

1. De vroegere toegangsweg volgde hetzelfde tracé als het huidige pad maar was beduidend breder. Gezien de zachte helling konden karren ingezet worden tot in het hart van het castrum.
2. Het grote gebouw op de uiterste oostelijke rand is wel degelijk een religieus gebouw, met een absis aan de oostkant. Het is geen opslagplaats. Voor dat laatste was er voldoende ruimte binnen de verdedigde zone. De kapel stond gescheiden van de bebouwde zone (extra muros) en was waarschijnlijk omringd door een klein kerkhof. Men vindt deze opstelling terug in nog andere castra uit deze streek. Vraag blijft of deze kapel van behoorlijke afmetingen gebouwd werd op dezelfde plaats als een ouder cultusgebouw, zoals bijvoorbeeld een romeinse tempel, wat niet onwaarschijnlijk is. Links van de absis ligt enkele meters lager een half natuurlijke en half aangelegde rotsholte, waarbij men zich de vraag kan stellen waarvoor deze diende.
3. De voorburgzone is ongeveer 50 lang op 40 m diep. Deze zone is minder militair versterkt dan het eigenlijke castrum achter de droge gracht die beide bebouwde zones scheidt. Toch kon het militair gebruikt worden als een eerste verdediging en bescherming van de ophaalbrug, dus als een soort van bolwerk. Het lijkt een woonuitbreiding te zijn van het castrum.
4. De droge gracht is vrij breed. Opmerkelijk is dat in dezelfde lijn van de gracht en over dezelfde breedte ook de hoger gelegen rotskam volledig weggeslagen is. Zonder die geniewerken aan de rotsgraaf zou de gracht echter weinig zin hebben gehad. De gracht werd verdedigd door de vierkante oostelijke hoektoren van het castrum waarvan de fundamenten nog duidelijk te zien zijn en de hoger gelegen oostelijke zijde van de burcht. Deze gracht was vrij diep maar is nu grotendeels gevuld met erosieaarde en puin. Het systeem van de droge gracht aan de toegangszijde is zeer typisch voor vele andere castra (Condrast, Rocafort, Montségur, etc.)
5. Het castrum was ongeveer 150 meter lang en 40 meter diep. Dat gaf voldoende plaats voor de constructie van drie parallelle huizenrijen en twee smalle straten. Het castrum

bevond zich op een vrij vlak plateau aan de voet van de rotskam. Dit plateau is gedeeltelijk natuurlijk en gedeeltelijk aangelegd door afgravingen en ophogingen. De huizen hadden minstens één verdieping. De buitenste huizenrij stond op de zuidelijke en oostelijke rand waardoor de buitenmuren van die huizen een wal vormden en deel uitmaakten van het defensieve systeem.

De grenzen van het castrum zijn gemakkelijk te onderscheiden. Aan de noordzijde was dat de loodrechte natuurlijke muur van de rotskam waarop de eigenlijke burcht stond. Aan de westzijde is dat een natuurlijke kloof waarvan de wanden verticaler werden gemaakt. Aan de zijzijde waren dat de buitenmuren van de huizenrij op de helling en aan de oostzijde de droge gracht. Op beide oost- en westuiteinden stond een grote defensieve hoektoren. Samen met de donjon zag men dus van op afstand minstens drie witte torens.

6. De burcht met donjon lag op meerdere hogergelegen smalle terrassen van de rotsgraad en was slechts toegankelijk via één steile trap. De noordelijke zijde is op de meeste plaatsen een onbeklimbare loodrechte klip van meerdere honderden meters hoog.

Conclusies

- Alles samen was de bebouwde zone meer dan 1ha groot wat wijst op een vrij grote bevolking in bepaalde perioden, nog eens bevestigd door de uitbreiding van de voorburg.
- We kunnen door de volledige ommuring wel degelijk spreken van een zwaar versterkt castrum.
- In alle details is zorgvuldig nagedacht over de militair defensieve eigenschappen van deze site, waarbij optimaal gebruikt werd gemaakt van het terrein. Net zoals Peyrepertuse was Albedun praktisch onneembaar. Montfort moet opgelucht geweest zijn dat hij Albedun niet hoefde te belegeren na de onderwerping van de Occitaanse heer. Waarschijnlijk is dat ook de reden waarom de tot faidit verklaarde heren er toch mochten blijven wonen, ook tijdens latere periodes. Niemand was in staat om ze met een belegering te verdrijven.

Deze observaties werpen natuurlijk nieuwe vragen op. Wanneer werden deze bouwwerken uitgevoerd? Gebeurde dat in één fase of was dit een langdurige opbouw? Wie financierde dat allemaal?

We vermoeden zelf dat het hoogtepunt van Albedun-Bezu zich situeert in de 11de en 12de eeuw, dus in de periode van de autochtone kapitaalkrachtige Occitaanse heren. De latere Franse eigenaars waren amper of niet in de site geïnteresseerd en maakten eerst Arques en daarna Couiza tot hun politiek centrum.

Dit zou kloppen met de bevindingen van archeologen in andere sites van de Razès waarbij steeds wordt vastgesteld dat deze dorpen wezenlijk groter waren in de 11de en 12de eeuw in vergelijking met latere periodes. De achteruitgang is hoogstwaarschijnlijk begonnen door de gevolgen van de kruistochten (vanaf 1210) en later door de inkrimpingen tijdens de Honderdjarige Oorlog.

Willy en Gerda Vanderzeypen

Primaire bronnen

- *Archives Communales* de Saint-Just-et-le-Bézu
- *Cartulaire des Templiers de Douzens*
- *Cartulaire des Trencavel*, Société Archéologique de Montpellier
- *Enquêtes et Registres de l'Inquisition (ms. 609)*, Bibliothèque Mun. Toulouse
- *Fonds anciens*, Institut d'Etudes Méridionales, Toulouse
- *Fonds de Malte*, Archives Départementales de la Haute-Garonne, Toulouse
- *Fonds Doat*, Bibliothèque Nationale, Parijs
- *Histoire Albigeoise*, P. des Vaux-de-Cernay
- *Histoire Générale du Languedoc*, J. Vaissète.
- *Inquesta Albigensis, Latinitas 11013 en 5954 A*, Bibliothèque National Parijs
- *Inventaire des actes trouvés au château de Foix en 1760*, A.D. Haute-Gar., Toul.
- *L'Inventaire Rocque*, Bibliothèque Municipale, Narbonne
- *La Chanson de la Croisade Aligeoise*, G. Tudèle
- *Layettes du Trésor des Chartres*, Archives Nationales, Parijs
- *Liber Feudorum Maior*, Archieven van Aragon, Barcelona
- *Séries C & H*, Archives Départemental de l'Aude, Carcassonne

Site

op 7 km ten oosten van Quillan, hoogte 820 m.

- Stafkaart groen 1/100.000 IGN-72 : sector F1
- Stafkaart rood 1/250.000 IGN-14 : sector C4
- Stafkaart blauw 1/25.000 IGN 2347 ouest

Volg vanaf het dorpje Le Bézu de geasfalteerde weg naar Tipliés die overgaat in een verharde landweg. Men kan met de wagen door de mobiele elektrische afsluiting voor het vee rijden. Net voor Tipliés zijn enkele parkeerplaatsen.

Noodzakelijk

Altijd: stevig schoeisel, lange broek. In de zomer: water, zonnepetjes. De beklimming van de donjonrots is doenbaar maar kan gevaarlijk zijn (zeker niet geschikt voor kleine kinderen die beter stoppen aan de kapel of voor mensen met last van hoogtevrees).

Niet bezoeken bij hevige wind of bij regen.